

Тематски зборник научних радова од међународног значаја

**УБИСТВО И САМОУБИСТВО У НАУЧНОМ
И УМЕТНИЧКОМ СТВАРАЛАШТВУ**

УБИСТВО И САМОУБИСТВО У НАУЧНОМ И УМЕТНИЧКОМ СТВАРАЛАШТВУ
(Тематски зборник научних радова)

Издавач

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
имејл: institut.skr@gmail.com

За издавача

Проф. др Драган Танчић

Главни и одговорни уредник издавачке делатности

Проф. др Драган Танчић

Уредили и приредили

Др Ивана Женарју Рајовић, виши научни сарадник
Др Сена Михаиловић Милошевић, научни сарадник
Др Марина Мијатовић, научни сарадник
Др Петар Ристановић, научни сарадник

Научни савети и публикације

Проф. др Драган Танчић, редовни професор, Институт за српску културу
Приштина – Лепосавић

Др Јасмина Ахметагић, научни саветник, Институт за српску културу
Приштина – Лепосавић

Проф. др Миодраг Гордић, редовни професор, Факултет за пословне студије и право,
Универзитет УНИОН „Никола Тесла“

Проф. др Неђо Даниловић, редовни професор, Универзитет МБ

Проф. др Весна Балтезаревић, редовни професор, Мегатренд универзитет
Др Драгана Јањић, научни саветник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Др Марија Јефтимијевић Михајловић, виши научни сарадник,
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Др Марина Мијатовић, научни сарадник, Институт за српску културу
Приштина – Лепосавић

Лектура и коректура

Др Јелена Војиновић Костић, ванредни професор

Компјутерска обрада

Миодраг Панић

Штампа

ГИД „Рi-press“, Пирот

Корица: Надгробни споменици у порти манастира Сочанице (И. Женарју Рајовић)

Тираж 150

ISBN 987-86-89025-53-8

Тематски зборник научних радова
од међународног значаја

**УБИСТВО И САМОУБИСТВО
У НАУЧНОМ И УМЕТНИЧКОМ
СТВАРАЛАШТВУ**

Лепосавић, 2024

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	11–16
-----------------	-------

ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Јасмина М. Ахметагић, <i>Самоубиство: Случај Рјейнин</i> (Милош Црњански: Роман о Лондону)	19
Мирјана М. Бечејски, „Прича је основни принцип ума.“ <i>Наративна епистола у збирци документарних прича</i> Зашто сам убила Ђиљане Бинићанин	39
Јелена М. Војиновић-Костић, <i>Језичке карактеристике</i> <i>ојрошћаних писама самоубица</i>	55
Сена М. Михаиловић Милошевић, Ана М. Мумовић, <i>Од вишешкој</i> <i>одобравања до балијске размјљивосии: Време у коме</i> <i>„йушка само суди“ у йријовейкама Гријорија Божовића</i>	67
Ана М. Андрејевић, <i>Самоубиство у енглеској ренесансној култури</i>	87

ПОЛИТИКОЛОГИЈА, ПРАВО, СОЦИОЛОГИЈА И КУЛТУРОЛОГИЈА

Драган Љ. Танчић, Волфганг Рорбах, Снежана М. Простаченко, <i>Самоубиство и право на животи</i>	107
Јана Комар Владимирова, <i>Траједија йраћанској райи у Донбасу</i> <i>у сјоменицима</i>	123
Јуриј В. Шахин, <i>Масовна убиства йраћана Одесе:</i> <i>Реакција међународних организација</i>	139
Тодор Галунов, <i>Правосудна реформа БЗНС-а</i> <i>и йолийчких йартија (1920)</i>	147
Когут Виктор Григорјевич, Нуришев Генадиј Николајевич, <i>Поводом йийања „албанизације“ Балкана</i>	155
Баранецки Андреј Наумович, <i>Унишћавање народа СССР-а</i> <i>и йроблем арјументације њејове самоидентификације</i>	161

Марина Д. Мијатовић, <i>Самоубиство као последица насиља у партинерском односу</i>	179
Бојан Н. Шево, Полона Шпрајц, Наталија Киренко, <i>Самоубилачки тероризам и жртве самоубилачкој тероризма</i>	191
Срђан Ж. Словић, <i>Тероризам као појединачни или колективни акт насиља</i>	203
Ратомир Д. Антоновић, <i>Етички аспекти хомицида</i>	215
Ненад М. Антонијевић, <i>Пресуда Окружној суда у Београду против Вилијама Клиниона и осталих, од 21. септембра 2000. године, као историјски извор за убиства грађана СР Југославије у НАТО агресији 1999. године</i>	231

ИСТОРИЈА, АРХЕОЛОГИЈА, ЕТНОЛОГИЈА

Марко П. Атлагић, Александар Л. Мартиновић, Филип М. Обрадовић, <i>Масакар у Сребреници 1995. године је највећи тријумф пројатанде</i>	253
Анчев Стефан Иванов, <i>Самоубиство корисника неолибералној модела управљања својом</i>	267
Весна С. Зарковић, <i>Дипломатски представници Русије међу српским народом почетком XX века – жртве балканске политике</i>	281
Милутин Д. Живковић, Ивана С. Женарју Рајовић, <i>Облици терору као прашеће појаве етничкој и верској насиља на Косову и Метохији и Старој Рашки (1878–1945)</i>	303
Божица Ж. Славковић Мирић, <i>Утицај (само)убиства албанској министра привреде Нако Стуруа на југословенско-албанске односе (1945–1948)</i>	317
Далибор З. Велојић, <i>Смртност војника на територији косовске дивизијске области 1919–1934</i>	335
Ена С. Мирковић, <i>Ликвидација „народних непријатеља“ и „сарадника окупатора“ у Београду после Другој светској рат</i>	349
Урош С. Шешум, <i>Убиство четничкој војводе Глиора Соколовића 1910. и српска јавност</i>	373
Ратомир З. Миликић, <i>Жртве у државним ударима у модерној српској историји до 1941. године</i>	385

Петар Р. Ристановић, <i>Убиство Данила Милинчића 1982. године и ошварање косовској ишћања у српској јавности</i>	403
Немања Ж. Девић, <i>Самоубиства у траћанском райу у Србији 1941–1945. године</i>	421
Миомир Б. Гаталовић, <i>Повод, насилност и последице иреденстичких демонстрација Албанаца на Косову и Метохији 1968</i>	441
Јован Д. Симијановић, Мирјана М. Симић, <i>Покушај самоубиства на седници Среској комитети Савеза комуниста Србије у Краљеву 1954. године (Сукоби у Среском комитету среза Жичкој Комунистичке партије Србије 1948–1955.)</i>	457
Горан М. Јанићијевић, <i>Убиство и самоубиство између етике и естетике на одабраним примерима из историје уметности</i>	473

CONTENT

FOREWORD	11–16
----------------	-------

LANGUAGE AND LITERATURE

Jasmina M. Ahmetagić, <i>SUICIDE: THE CASE OF RJEPNIN</i> (<i>MILOŠ CRNJANSKI: THE NOVEL ON LONDON</i>)	19
Mirjana M. Bečejski, „ <i>STORY IS THE FUNDAMENTAL</i> <i>PRINCIPLE OF INTELLECT</i> “; <i>NARRATIVE EMPATHY</i> <i>IN THE COLLECTION OF DOCUMENTARY STORIES</i> <i>WHY I KILLED OF LJILJANA BINIĆANIN</i>	39
Jelena M. Vojinović Kostić, <i>LANGUAGE CHARACTERISTICS</i> <i>OF SUICIDE LETTERS</i>	55
Sena M. Mihailović Milošević, Ana M. Mumović, <i>FROM KNIGHTLY</i> <i>APPROVAL TO BALI OBVIOUSNESS: THE TIME WHEN</i> <i>„THE GUN ONLY JUDGES” IN THE STORIES</i> <i>OF GRIGORIJE BOŽOVIĆ</i>	67
Ana M. Andrejević, <i>SUICIDE IN ENGLISH RENAISSANCE CULTURE</i>	87

POLITICOLOGY, LAW, SOCIOLOGY AND CULTUROLOGY

Dragan LJ. Tančić, Wolfgang Rohrbach, Snežana M. Prostačenko, <i>SUICIDE AND THE RIGHT TO LIVE</i>	107
Yana Komar Vladimirovna, <i>TRAGEDIES OF THE CIVIL WAR</i> <i>IN DONBAS IN MONUMENTS</i>	123
Yuri V. Shanin, <i>MASS KILLINGS OF ODESSA CITIZENS:</i> <i>REACTION OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS</i>	139
Todor Galunov, <i>THE JUDICIAL REFORM OF BZNS</i> <i>AND POLITICAL PARTIES (1920)</i>	147
Kogut Victor Grigorievich, Nuryshv Gennady Nikolaevich, <i>ON THE ISSUE OF THE „ALBANIZATION“ OF THE BALKANS</i>	155

Baranetsky Andrey Naumovich, <i>THE DESTRUCTION OF THE PEOPLE OF THE USSR AND THE PROBLEM OF SUBSTANTIATING THEIR SELF-IDENTIFICATION</i>	161
Marina D. Mijatović, <i>SUICIDE AS A RESULT OF VIOLENCE IN A PARTNER RELATIONSHIP</i>	179
Bojan N. Ševo, Polona Šprajc, Natalia Kirinko, <i>SUICIDE TERRORISM AND VICTIMS OF SUICIDE TERRORISM</i>	191
Srdjan Ž. Slović, <i>TERRORISM AS THE INDIVIDUAL OR COLLECTIVE ACT OF VIOLENCE</i>	203
Ratomir D. Antonović, <i>ETHICAL ASPECTS OF HOMICIDE</i>	215
Nenad M. Antonijević, <i>THE VERDICT OF THE COUNTY COURT IN BELGRADE AGAINST WILLIAM CLINTON AND OTHERS FROM 21ST OF SEPTEMBER 2000, AND HISTORICAL SOURCE FOR MURDERS OF THE CITIZENS OF FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA IN NATO AGRESSION 1999.</i>	231

HISTORY, ARCHEOLOGY, ETHNOLOGY

Marko P. Atlagić, Aleksandar L. Martinović, Filip M. Obradović, <i>MASSACRE IN SREBRENICA 1995 IS THE BIGGEST TRIUMPH OF PROPAGANDA</i>	253
Anchev Stefan Ivanov, <i>SUICIDE OF USERS OF THE NEOLIBERAL MODEL OF GOVERNING THE WORLD</i>	267
Vesna S. Zarković, <i>DIPLOMATIC REPRESENTATIVES OF RUSSIA AMONG THE SERBIAN PEOPLE AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY – VICTIMS OF BALKAN POLITICS –</i>	281
Milutin D. Živković, Ivana S. Ženarju Rajović, <i>FORMS OF TORTURE OF ETHNIC AND RELIGIOUS VIOLENCE IN KOSOVO AND METOHIJA AND STARA RAŠKA (1878–1945)</i>	303
Božica Ž. Slavković Mirić, <i>THE IMPACT OF KILLING/SUICIDE OF THE ALBANIAN MINISTER OF ECONOMY NAKO SPIRU ON THE YUGOSLAV-ALBANIAN RELATIONS 1945-1948</i>	317
Dalibor Z. Velojić, <i>MORTALITY RATES OF SOLDIERS IN THE REGION OF THE KOSOVO MILITARY DIVISION 1919-1934</i>	335
Ena S. Mirković, <i>THE LIQUIDATION OF THE „PEOPLE’S ENEMIES“ AND „COLLABORATORS“ IN BELGRADE AFTER WORLD WAR II</i>	349

Uroš S. Šešum, <i>ASSASSINATION OF THE CHETNICK DUKE GLIGOR SOKOLOVIĆ IN 1910 AND SERBIAN PUBLICITY</i>	373
Ratomir Z. Milikić, <i>VICTIMS OF COUPS IN MODERN SERBIAN HISTORY UNTIL 1941</i>	385
Petar R. Ristanović, <i>THE MURDER OF DANILO MILINČIĆ 1982 AND OPENING OF KOSOVO ISSUE IN SERBIAN PUBLICITY</i>	403
Nemanja Ž. Dević, <i>SUICIDES IN THE CIVIL WAR IN SERBIA 1941-1945. YEARS</i>	421
Miomir B. Gatalović, <i>THE OCCASION, VIOLENCE AND CONSEQUENCES OF IRREDENTIST DEMONSTRATIONS OF ALBANIANS IN 1968</i>	441
Jovan D. Simijanović, Mirjana M. Simić, <i>SUICIDE ATTEMPT DURING CONFERENCE MEETING IN REGIONAL DEPARTMENT OF COMMUNIST PARTY OF SERBIA IN KRALJEVO IN THE YEAR OF 1954 (CONFLICTS IN THE REGIONAL DEPARTMENT OF COMMUNIST PARTY OF SERBIA IN ŽIČA DISTRICT 1948-1955)</i> ...	457
Goran M. Janićijević, <i>MURDER AND SUICIDE BETWEEN ETHICS AND AESTHETICS IN SELECTED EXAMPLES FROM THE HISTORY OF ART</i>	473

Јован Д. СИМИЈАНОВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Мирјана М. СИМИЋ**

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ПОКУШАЈ САМОУБИСТВА НА СЕДНИЦИ СРЕСКОГ КОМИТЕТА САВЕЗА КОМУНИСТА СРБИЈЕ У КРАЉЕВУ 1954. ГОДИНЕ***

Сукоби у Среском комитету среза Жичког Комунистичке партије Србије 1948–1955.

Айсџиракџи: Током једне у низу драматичних седница Среског комитета Савеза комуниста Србије у Краљеву која се одржала 1. јула 1954. године, одиграо се несвакидашњи догађај. Наиме, Селимир Обрадовић Бурзо тадашњи члан Среског комитета и припадник УДБ-е је током седнице, а након прозивки на рачун његовог морала и рада потеглао пиштољ, с намером (како је у записнику констатовано: „да изврши самоубиство“). Обрадовић је спречен, а епилог сукоба и његовог поступка је допринео значајним последицама по многе чланове Среског комитета. Обрадовићев покушај је додатно продубио сукобе и погоршао међуљудске односе у оквиру партијске организације у Краљеву. У раду смо настојали да изнесемо сазнања о свим сукобима који су претходили овом догађају, као и епилог. На основу наведеног догађаја, претходних сукоба, проблема и крајњих последица, настојали смо да, из непосредног и неуобичајеног угла анализирамо организацију и међуљудске односе у Среском комитету. Настојали смо и да пружимо прилог сазнањима о томе каквом се делатношћу бавила УДБ-а на нивоу Среза. Рад је заснован на необјављеним историјским изворима, највише на записницима се седнице Среског комитета СКС у Краљеву. У циљу употпуњавања истините слике користили смо и објављене изворе, као и релевантну литературу.

Кључне речи: Краљево, Ранковићево, Срески комитет Савеза комуниста Србије, УДБ-а, покушај самоубиства.

* Научни сарадник, ORCID 0000-0002-3714-9445, jovan_simijanovic@yahoo.com

** Асистент, ORCID 0000-0001-9832-0210, mirjana.bazic@gmail.com

*** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС.

Несвакидашњи догађај који се одиграо током седнице Среског комитета среза Жичког у Краљеву, у лето 1954. године представља референтну тачку. Пошавши од ње у раду смо настојали да, из неуобичајеног угла, допремо до сазнања о претходним, сукобима, проблемима као и крајњим последицама. Путем сагледавања предисторије, узрока и епилога, сукоба у Среском комитету среза Жичког настојали смо да, допремо до сазнања о општијим принципима организације и делатности, који су важили и за остале Среске комитете у Србији. Изучавање овог случаја доноси прилику да се детаљније сагледају и неке информације о томе каквом се делатношћу бавила УДБ-а на нивоу среза.

Догађај, који је тема нашег рада, део је ширег контекста сукоба у кругу Среског комитета среза Жичког. Обриси антагонизама и подела на „кланове“, су били уочљиви и пре резолуције ИБ-а, у лето 1948. године, а потом су све више долазили до изражаја.

Срески комитет среза Жичког је, након резолуције ИБ-а доследно спроводио инструкције ЦК КПЈ. Након Резолуције и првих реакција југословенског партијског врха, убрзо су уследиле и реакције на нивоу Месног и Среског комитета у тадашњем Ранковићеву. На седницама Градског комитета било је констатовано да је примећено „извесно колебање“ код четворице учесника партијске конференције. Осим њих, „извесно неслагање“ исказао је и један члан Среског комитета. Међутим, поменути су убрзо потом, већ након Петог конгреса КПЈ, променили своје првобитно становиште (Виријевић, Трифуновић 2018: 143).

Централни комитет Србије је, у то време, настојао да буде добро упознат са стањем партијске организације на среском нивоу и настојао је да исту држи чврсто под контролом. У склопу припрема за наступајући Пети конгрес КПЈ, у јуну месецу 1948. године, Централни комитет КПС-а је организовао план обиласка свих ћелија Среских комитета у Србији. Том приликом је обиђен и Срески комитет (у даљем тексту: СК) Среза жичког у Краљеву. У извештају је било констатовано да кадровска политика у овом СК-у није била у складу са тадашњим стандардима, а организациони секретар је уједно био и кадровник. У извештају су биле изнете озбиљне критике на рачун руководства СК-а. Нарочито оштру критику је претрпео Добрица Ристовић, тадашњи секретар овог тела. Ристовићу је било замерено да не прати довољно добро рад партије на терену, „Није ауторитет за чланове СК, који су по својим и политичким и организационим способностима бољи од њега, губи се у ситницама и неписмен је“.¹ Под удар најоштријих критика тада је дошао и тадашњи шеф УДБ-е и члан СК-а Милан Чирковић, због разних пропуста и бахатости. На састанак са представницима ЦК КПС, који су састављали извештај о СК-у, закаснио је 45 минута, уз, како је наведено, оправдање да се успавао. Примећено је да је СК у односу са шефом УДБ-е

1 Архив Србије (у даљем тексту: АС), Фонд Централног комитета Савеза комуниста Србије, (у даљем тексту: ЦК СКС), Одељење за информације 1945–1949, кут. 2, Извештај са пута СК Краљево, јун 1948. 1.

био немоћан и слаб. Критикован је и Чирковићев приватни живот, изнете су и оптужбе на његов рачун да се понаша насилнички према својој супрузи. У извештају се сугерише да се Чирковић, мора оштро казнити, што је и учињено. Са друге стране, најафирмативније је тада био окарактерисан Живота Пирић, тадашњи члан и руководилац агитпропа при СК-у, а уједно и руководилац среским одбором Народног фронта. Пирић је био похваљен због, како је наведено, иницијативности, дисциплине, елоквентности и образованости, а посебно је била истакнута организациона способност.²

Интензивна пажња Централног комитета КПЈ посвећена кадровима на среском нивоу указује на то да је, у време најинтензивнијег сукоба са државама народне демократије, Централни комитет настојао да под потпуном контролом задржи монолитност свог чланства и да обезбеди широку подршку у народу. Управо зато, се инсистирало на томе да комунисти на значајним јавним функцијама, без сумње, у широј јавности остављају утисак моралности. Родољубље и антифашизам, проистекли из Другог светског рата, пажљиво су афирмисани и неретко употребљавани у буђењу емоција заједништва, поготово у то време када је требало нагласити самобитност и значај Југославије и улогу КПЈ. Амбиција да КПЈ постане руководећа снага друштва у периоду непосредно после Другог светског рата изискивала је од сваког комунисте да одлучно преузме руководеће дужности, овлашћења и залагање за мере државне власти (Petranović 1995: predgovor, XIV).

Средином 1949. године дошло је до још интензивније делатности партијских активиста, а и чланова УДБ-е по питању идеолошког рада са члановима партије, у погледу откривања и неутралисања свих који су подржавали Резолуцију ИБ. У оквиру Градског комитета почетком новембра 1949. године било је 11 „сумњивих по ИБ-у“, до краја те године из партије је било искључено 4 члана. Наредне, 1950. године, из партијске организације града је по истом основу искључено 11 чланова, а 1951. године још два (Виријевић, Трифуновић 2018: 146–148). Значајнији сукоби и скандали у оквиру Среског комитета су се догађали и током 1951. године, када је члан бироа Среског комитета КПС-а и секретар Среског комитета Народне омладине Драгослав Рачић био „откривен“ као ИБ-овац. Он је био оптужен да је пасивизирао и ометао рад, оптужен је још и да је знао за „непријатељски рад“ Драгослава Лазаревића, члана КПС из Кованлука, и „групе“ око њега. Срески комитет је, уз сагласност секретара Окружног комитета, Раје Недељковића расформирано ОПО у Ковалуку, а сви осумњичени су били ухапшени и под истрагом. Ова „афера“ је била окончана искључењем из партијског чланства Драгослава Рачића и још десет чланова партије.³

2 АС, ЦК СКС, Одељење за информације 1945–1949, кут. 2, Извештај са пута СК Краљево, јун 1948 1–2; Историјски архив Краљево, (у даљем тексту: ИАК), Фонд Срески комитет Савеза комуниста Србије, (у даљем тексту: СК СКС), Краљево, кут. 24, Састанак СК од 2. 6. 1948.

3 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 76, Извештај о раду непријатељске групе ИБ на територији среза, од 26. 1. 1952.

У исто време се десила „афера” и у самом граду. Према извештају Среског комитета КПС на челу „непријатељске групе ИБ” је био студент и ванпартијац Александар Петровић, а чланови групе су били партијски чланови Лазар Јовановић, директор позоришта, Мирко Папакоча, повереник за финансије ГНО-а, Ђунисије Вулевић, радник Фабрике вагона, и Радовановић Борко, ванпартијац и студент из Трстеника и још шест чланова партије.⁴ Убрзо потом, у фебруару 1952. године из партије, самим тим и из чланства у СК-у био је искључен Ц. Ђорђевић (Виријевић, Трифуновић 2018: 150). До краја 1952. године на основу става и држања о Резолуцији ИБ-а било је искључено укупно 27 чланова Партије са територије среза Жичког.⁵

Након периода најоштрије борбе против оних који су имали ставове супротне партијском врху у погледу Резолуције ИБ-а, у најширем чланству, па и међу члановима Среског комитета преовладао је опрез и страх од беспотребних изношења ставова, чак и по политички најбенигнијим комуналним темама. Инертност по питању активнијег исказивања ставова је у пракси, заправо била последица искуства, страха да се не „излеће” ставовима који могу касније бити погрешно протумачени или окарактерисани као застрањивање. Истоветан проблем је био регистрован на нивоу целе Србије, зато је и партијски врх постао свестан да се нешто мора предузети ради стицања макар привида демократичности у оквиру партије. Између осталог и ова тематика је била на дневном реду Шестог конгреса КПЈ одржаног почетком новембра 1952,⁶ као и Шестог пленума ЦК СКС одржаног у септембру 1953. године.

У извештају за Ранковићево изнетом на Шестом пленуму, критикована је појава суздржаности и недовољне активности ширег чланства по питању исказивања ставова по политичким темама. Руководство ГК-а је убрзо потом самокритички осудило наведене појаве, објашњавајући их необавештеношћу и незаинтересованостју за савремени ток политичких догађаја.⁷

Убрзо се појавио и пример „давања себи слободе” у тумачењу и практичној реализацији опште партијске линије, који ће убрзо потом довести до прве велике афере, тадашњој широј јавности, познате као „случај Живота Пирић”. Потоњи догађаји су показали да је Пирић, тадашњи председник Среског народног одбора, најдоследније примењивао начела афирмисана на поменутиим Шестом конгресу КПЈ и Шестом пленуму КПС да „људи мисле својом главом”, „да треба подстицати борбу мишљења” и да „треба ликвидирати све привилегије”, што се одразило на будући ток његове каријере.

4 Исто.

5 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 76, Преглед података искључених чланова КП због рада по резолуцији ИБ-а (без тачног датума), у 1952. години.

6 На Шестом конгресу КПЈ одржаном 2–7. новембра 1952. године у Загребу, између осталог је било решено да, према Статуту конгреса, комитети раде као колективно радно тело. Осим тога Комунистичка партија Југославије је тада променила назив у Савез комуниста Југославије (према: *Šesti kongres* 1952: 32).

7 АС, ЦК СКС, Пленуми, кут. 3, Разни материјали са Шестог пленума ЦК СКС у септембру 1953, Извештај ГК Краљево.

Пирићеве речи изречене на састанку среског и градског Комитета одржаног 9. јула 1953. године сликовито приказују његово становиште и залагање за легалистичка начела:

„Од VI Конгреса читава суштина рада састоји се да се учини да људи мисле својом главом, да масовно долази до изражаја шта треба примати, а шта одбацити. Самим тим ликвидирају се и све привилегије. Од VI Конгреса до данас људи користећи демократију показују се каквим су они у оригиналу, а по мом мишљењу то је добро, јер је лакше утврдити с ким имаш посла. Разни поступци и схватања појединаца које ја не могу да вежем за линију Партије, оставили су последице у тумачењу наших мера – а то се одражава и данас када се извесни људи покажу у оригиналу, онда су нам они сасвим супротни њиховим ранијим карактеристикама. У оваквим случајевима треба имати стрпљења, изузев када се ради о отвореним непријатељима. Разне погрешке код људи – зашто се малогарђански односе, зашто влада и збрка по појединим питањима, зашто имамо ситуацију да се радничка класа Фабрике вагона изјаснила за поделу вишка фонда плата, а Дрвног комбината против поделе. Овде треба размислити, јер има и наших погрешака, изигравања привредних прописа што ствара анархију. [...] У случајева када се оцењује вредност комунисте, ту треба раздвајати његову вредност од симпатичности, јер вредност је трајна, симпатичност пролазна. Када се говори о лику комунисте, онда шта недостаје нама и нашим комунистима – ауторитет власти.”⁸

У време када се одиграо догађај, који је тема нашег рада Среским комитетом је, већ дуже време, заправо тињао сукоб, који је у ствари био шири контекст „случаја Пирић”. У питању је био сукоб између Стојана Стојановића, Мијата Јовановића, Драгана Вучића и наравно Животе Пирића са једне стране и Николе Коче Јончића, Стевана Суше и Видана Ристића и Селимира Обрадовића Бурза, са друге стране.

Већ постојећи сукоби, који су дуже време тињали у Среском комитету, настали, у највећем, због дисонантног става Животе Пирића по многим свакодневним текућим питањима, разбуктали су се након његовог, за тадашње време „радикалног” става у вези са кандидатуром за предстојеће изборе за народног посланика, крајем те 1953. године. Цео случај не би добио скандалозне размере да већ унапред није било предвиђено да кандидат за народног посланика испред Жичког среза буде Пеко Дапчевић, тадашњи начелник Генералштаба ЈНА као једини кандидат. Пирић је на састанку који је одржан двократно 24. и 29. септембра 1953. године издвојио свој став са предлогом да се Срески комитет писмено обрати Пеку Дапчевићу питањем да ли жели да има противкандидата:

„[...] Сматрао сам и то умесним, да се обратимо другу Пеку, једним писмом и да га питамо шта мисли о евентуалном противкандидату. То сам поменуо полазећи од себе, јер у данашњим условима не би никада пошао

8 ИАК, СК СКС, кут. 24, Састанак СК од 9. 7. 1953. 5.

без противкандидата на изборе, јер би мени то некако било испод части, јер би ја можда на тај начин дошао туђом заслугом до победе[...]⁹

Пирић је у свом излагању још посебно нагласио и став да посланик треба да буде из заједнице у којој живи, а затим је окарактерисао као непримерене констатације у прилог кандидатуре Пека Дапчевића. Сматрао је непристојним истицање као најважнијег практичног аргумента за Дапчевићеву кандидатуру то да би он са свог положаја могао да обезбеди помоћ јединица ЈНА у изградњи путева на територији среза. Пирић је нагласио и да се не сме отпочети са злоупотребом флоскуле „заслужни другови”.¹⁰

У прилог Пирићевог становишта донекле је стао једино Стојан Стојановић, истичући да је Пирић свакако достојан кандидат. Том приликом је пренео речи које је чуо међу народом на селу: „Добар је Коча, [мисли на Николу Кочу Јончића] добар је Живота, али Живота ће са нама и у блато да легне”. У првом дану ове, по много чему, несвакидашње седнице Среског комитета, Стојановић је изнео мишљење да је у интересу социјалистичке демократије да постоје најмање два кандидата, да би потом, у наставку одржаном 29. истог месеца, ублажио и кориговао своје првобитно становиште. Тада је истакао да је популарност Животе Пирића прилично висока и да је на време требало другачије радити на припреми јавности. Стојановић је закључио констатацијом да је јавност већ била припремљена и очекивала је кандидатуру Пирића, те да његово некандидовање и повлачење може изазвати негативне утиске о Среском комитету и друге негативне последице у друштву.¹¹

Маратонска и једанпут настављана седница се завршила закључком да се Пеку Дапчевићу не поставља против кандидат.¹² Пирић је, са друге стране, био кандидован за посланика у Републичком већу од стране грађана испред 34 изборне јединице, а потом је био и изабран у Одбор за привреду Републичког већа. (Петровић 1989: 88)

Дапчевић је прихватио кандидатуру и затим 8. новембра 1953. године одржао говор у центру Ранковићева пред око 10.000 људи. Својим говором је евоцирао емоције поводом тршћанске кризе, која је била у жижи интересовања тадашње јавности. Истовремено је Срески одбор Савеза бораца у Ранковићеву прогласио уписивање добровољаца за евентуални рат. Убрзо се јавило преко две хиљаде добровољаца (Петровић 1989: 86–87).

Након избора у децембру исте године, Пеко Дапчевић је постао посланик савезне скупштине, за чијег председника је био изабран Милован Ђилас. Само пар месеци потом десиће се „случај” Милована Ђиласа, који ће имати индиректне везе, бити (зло)употребљен и у личном обрачуну

9 ИАК, СК СКС, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 24. 9. и 29. 9. 1953, 14.

10 Исто, 14–15.

11 Исто, 6, 18–19.

12 Исто, 19.

партијских функционера Среског комитета.¹³ Идеја Животе Пирића донела му је само још један минус у низу, који је додатно пољуљао његов положај поред већ раније познатог „меког” става према откупу и према ИБ-овцима. Замерано му је што је ненаменски потрошио значајна средства, тако што је новац од самодоприноса за споменик чибуквачким партизанима употребио за изградњу школе у истоименом насељу која је понела име „Чибуквачки партизани” (Петровић 1989: 190).¹⁴ Пирић се енергично и одлучно, уз достављање исцрпне финансијске документације, бранио од оптужби:

„Ја овде тврдим, а то се може испитати, да су та средства све до динара домаћински потрошена, да за сваки динар постоје прописна документа као и да су утрошена ипак на бази неких упутстава Републике и на бази неких правних прописа.”¹⁵

Тињајући сукоб између две струје у Среском комитету се распламсао и добио најозбиљније размере на седницама Среског комитета од 1. јула до 24. септембра 1954. године. Обазујући се на претходне изборе, а посредно и на иступање Животе Пирића, Коча Јончић је тада поново изнео констатацију којом је безлично окривио Срески комитет да је после Шестог конгреса превладало сувише широко схватање демократије. Потом се директно дотакао сукоба између Пирића и Вучића, са једне стране, и припадника УДБ-е Обрадовића и Ристића, са друге стране. Изнео је да неповерење потиче још од првих дана након доношења резолуције ИБ-а, када су под истрагом били Добривоје Пула, Гавриловић и Рачић Драгићевић. Иако су на тој седници Обрадовић и Ристић демантовали да су Пирић и Вучић били под истрагом као „сумњиви”, свима је много пре било јасно да је неповерење између ове две групе било вишегодишње и да је непрестано нарастало.¹⁶

Затим је реч узео Добрица Ристовић који је нагласио да је већ предлагао Кочи Јончићу да се Видан Ристић (иначе тадашњи начелник УДБ-е у срезу) позове на одговорност:

„Да он прекине са његовим неморалним животом који је спроводио у односу на жене. Познато је да се он до сада са две жене развео тј. раскинуо брак. Познато је и то да је он живео са учитељицом из Гокчанице и да је причао свуда и код свакога како он са њом живи. Ова девојка је сада толико профанисана као таква да поједине барабе из села Гокчанице траже

13 Осим Дапчевића, за посланика савезног већа (не као противкандидат) био је изабран и Милан Степановић Матроз, који је по избору у већу произвођача био и потпредседник Одбора за буџет, и такође Војин Поповић, поставши потпредседик Савезног већа у групи пољопривреде. За Републичко веће грађани су осим Животе Пирића у 34 изборне јединице, кандидовали и Кочу Јончића у 33, Добрицу Ристовића у 23, Момира Лекића у 17, и Драгана Вучића у 11 изборних јединица (Петровић 1989: 88).

14 ИАК, Општински комитет Савеза комуниста Србије (у даљем тексту: ОК СКС), Краљево, кут. 109, Записник са састанка ГК СКС од 4. 9. 1955.

15 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 1. 7. до 5. 7. 1954, 71.

16 СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 3. 7. 1954, наставак седнице почето 1. јула, 11–12.

да они живе са њом, као и други слични њима. По овом питању читава ова ствар позната је и оцу поменуте учитељице, те ми је пре извесног времена један друг (не сећам се који је био, али знам да је члан Савеза комуниста) причао како се њен отац њему жалио како му је Видан као члан комитета и опуномоћеник УДБ-е упропастио ћерку и њену будућност. Видан по овом питању још и дан-данас није искусио заслужену казну а није му се, мени се чини, довољно енергично на ово и указало да са оваквим начином живота мора да прекине као члан комитета¹⁷.

Ристовић је потом оптужио Ристића да стоји иза ширења гласина на рачун његових моралних квалитета. По тада изнетим Ристовићевим наводима, Ристић је стајао иза гласина које су теретиле Ристовића да је заједно са својим братом шпекулисао средствима комуналне изградње. Додао је и да ни за време илегалног рада и рата није више „нерава изгубио” него од кад је чуо за „малограђанске интриге” на његов рачун.¹⁸

Дискусији се прикључио Стојан Стојановић. Критиковао је непринципијелност, и двоструке аршине које је видео у раду Коче Јончића. Посебно је нагласио дисквалификације, којима је Јончић био склон у погледу карактерисања понеких као непријатеље. Потом се осврнуо и на припаднике УДБ-е Селимира Обрадовића и Видана Ристића:

„[...] Мислим да су другови Видан Ристић и Селимир Обрадовић „Бурзо” са оваквим својим поступцима носиоци малограђанштине у нашим редовима и да су они ти вентили кроз које допире утицај чаршије на наш комитет и уносе смутњу и неспокојство, стварају онда неповерење међу другима итд. Не кажем да они ово чине из неке задње намере, да они имају можда неки одређени циљ, јер је сигурно и њихов циљ као и мој да се једанпут реши ова тешка ситуација и комитету. Али мислим да овај начин са којим су они покушали само погоршава ствари и уноси још веће неспокојство и неповерење. Ако се стање у комитету не поправи на неки начин не открене се сумње, не нађу се заједничка схватања ствари, мислим да онда овај овакав састанак комитета неће моћи да остане, а да се ово негативно не одрази на извршење задатака¹⁹.”

У том тренутку Стојановићевог излагања догодио се несвакидашњи инцидент, Селимир Обрадовић „Бурзо” је, револтиран Стојановићевим излагањем и током седнице потегла пиштољ.

„Дискусију друга Стојановића прекида друг Селимир Обрадовић „Бурзо”, који је револтиран самим излагањем, те у том моменту потегла пиштољ на себе са намером да изврши самоубиство.

Другови Јончић, Ристовић и Ристић, који су седели у непосредној близини друга Обрадовића, сагледавају његову намеру и отимају му пиштољ.

Истовремено са овим испадом друга Обрадовића. Пада у ватру друг Добрица Ристовић, који се почиње тући.

17 Исто, 13–14.

18 Исто, 14.

19 Исто, 21–22.

У овако мучној ситуацији док присутни другови покушавају да смире другове Обрадовића и Ристовића, остали чланови комитета дискутују шта да се ради. Након краће дискусије дата је дужа пауза, под претпоставком да је боље да се са радом настави и ствари разјасне него да се прекине са радом [...].²⁰

Основано је претпоставити да је вероватно, из разлога смиривања страсти и могућих последица у препису записника почетак инцидента намерно описан као покушај самоубиства, а не као претња или чак покушај убиства; да је заправо у питању била претња пиштољем указује и то што се инцидент убрзо претворио у тучу између Обрадовића и Ристовића.

Осуди рада припадника УДБ-е и критици Коче Јончића су се потом, у наставку седнице, у својим излагањима придружили и Мијат Јовановић и Драган Вучић. Добросав Пауновић је, такође изнео критике, али су оне ишле у правцу неефикасности и спорог реаговања УДБ-е. Пауновић је стао у одбрану Обрадовића, констатовао је да је било грешака, али и да је: „Друг ’Бурзо’ сагоревао на свом послу по питању криминала”; док је за већину пропуста у раду УДБ-е оптужио Милена Милошевића. Критички се на рад УДБ-е осврнуо и Добривоје Буњак, али, такође, на неке пропусте везане за неефикасност и споро реаговање. После његовог излагања, будући да је било 23. часа, седница је прекинута, да би потом била настављена 3. јула. Наставак седнице је започео Живота Пирић извештајем са свог службеног боравка у Београду, у Централном комитету СКС-а, где је 2. јула разговарао са Мићом Зорићем поводом догађаја и проблема у Среском комитету Жичког среза. Пирић је пред Среским комитетом пренео Зорићев изричит став да сви настали међуљудски проблеми морају остати у тајности и да све појединости са састанака Среског комитета морају бити недоступне јавности, јер би могле изазвати несагледиву штету, будући да таквих појава није било нигде у Србији.²¹

Пирић је потом веома опширно и садржајно изнео критике на рачун Коче Јончића, Видана Ристића, Добросав Пауновића и њима блиских у среском Комитету. Између осталог, у уводу свог излагања Пирић је рекао:

„По мом мишљењу узроци свега што се код нас дешава у срезу и граду за задње две године леже у погрешној оријентацији у теорији, јер су еклектика и софистика прилично заступљени у теорији појединих другова у секретаријату и јасно је да се код такве теорије није ни могло очекивати марксистичка пракса од истих другова већ површно ватрогасно, моментално и административна пракса баш на многим местима где је требало да буде чисто политичка и што је најгоре другови Пауновић и Јончић употребљавали су неистините аргументе не само против непријатеља него и против комуниста и добрих грађана. [...] и ја мислим да је тај неприкосновени а не критички ослонац секретаријата на информације УДБ-е и Секретаријата

20 Исто, 22

21 Исто 36–37.

за унутрашње послове и довео до дегенерације социјалистичке демократије у срезу, тако да се у име ње укоренењује полицијски режим у срезу. Отпочела је кукњава како је много демократије у срезу како људи неће да слушају, како су људи постали осетљиви на сва вређања и клевете примају превише осетљиво к срцу, како је потребно ствари заоштрити, како је непријатељ сувише дигао главу. Друг Јончић уместо да позива комунисте у политичку борбу политичким средствима, свуда прети УДБ-ом, милицијом, Секретаријатом за унутрашње послове, а то се од њега преноси и на остале комунисте у срезу, тако да су место просветно васпитне улоге што је главно у раду Савеза комуниста и место јачања метода убеђивања јача метод насиља и претњи а што ме је највише болело све се то сервира под фирмом социјалистичке демократије тако да се она под тим методом почела по мало претварати у баука²².

Селимир Обрадовић је потом својим излагањем желео да скрене пажњу са Видана Ристића, Коче Јончића и себе, а започео га је речима:

„Можда нећу бити у могућности да повезано изложим ствари, јер сам покушавао да капирам дискусију другова на овим састанцима, али ми се чини да нисам био у могућности да пратим ток дискусије свих другова, нарочито другова Стојана Стојановића, Животе Пирића и Драгана Вучића[...]”²³

У наставку је говорио о неспоразуму са Пирићем и изнео став да је зарад добробити Среског комитета најважније да се оконча сукоб између Пирића и Јончића. Посредно је потом пренео поруку да је Пирић заправо узрок стварања проблема и раздора у њиховој организацији.²⁴

Видан Ристић је у свом одговору на критике нагласио да по питању ИБ-а УДБ-а није ништа радила без сагласности секретара комитета. Признао је да је грешком невиног човека ухапсио због просте замене идентитета, због сличних надимака, док су имена и презимена била потпуно другачија (ухапсио је Слободана Танета Ивановића уместо Милутина Тинета Ђерашевића). Пирић је потом такво Ристићево оправдавање свог пропуста прокоментарисао следећим речима:

„[...] Ти си дао податке [обраћао се Видану Ристићу] за Тана Ивановића, који је на основу тих података ухапшен. Ово ме страшно забрињава. Како се може на тим питањима грешити када се ради о једном човеку, да ли да се морално дисквалификује или остане као честит грађанин. То ме још више забрињава да се стварно нема, ако не материјалне а оно моралне одговорности за свој рад и да човека вуче своја савест, да ли стварно на тим таквим осетљивим питањима може се тако једноставно информисати без проверавања чињеница.”²⁵

22 Исто, 82.

23 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 5. 7. 1954, 96.

24 Исто, 102.

25 Исто, 131.

Добривоје Буњак се потом придружио дискусији. Између осталог, изнео је и како је сам нагласио непотврђене гласине да се Видан Ристић бавио и шверцом хармоника. Међутим, ова тврдња није узета у даље разматрање као непроверена и безначајна.²⁶

Ова маратонска седница је окончана 5. јула једногласним усвајањем одлуке да се Видан Ристић казни опоменом уз образложење:

„Друг Видан Ристић на својој службеној дужности није довољно одговорио и чврсто држао своје људе у рукама, те је дозволио да се повремено појаве неозбиљности неодговорно изношење непроверених ствари на јавност и томе слично.

У личном приватном животу дозволио је, такође, извесне неозбиљности и стварање утисака у јавности да је човек лаког морала, склон женскарењу и сл, што је довело до смањивања његовог угледа као комунисте и руководиоца.“ (Петровић 1989: 183–185)²⁷

Видан Ристић је и након казне у виду опомене наставио са својим радом у УДБ-и. Формално није дошло до икаквих промена у његовој каријери. Већ на једној од следећих седница реферисао је да на територији среза и града тада било укупно деведесет седам ИБ-оваца, од који су се њих двадесет четири накнадно, после 1948. године, доселили на територију среза и града. Од укупног броја њих тридесет шест је било хапшено и слато на „мермер“, и искључено из Партије. Истакао је ефикасност тиме што је „само“ њих двадесет пет било пуштено одмах након хапшења. Ристић је том приликом изнео податке и о социјалној структури поменутих ИБ-оваца. По занимању су били најбројнији службеници њих четрдесет, затим земљорадници петнаест, дванаест железничара, седам студената, три домаћице и један официр ЈНА. Поменуо је и најпознатије ИБ-овце и изразио незадовољство њиховом пребрзом рехабилитацијом и враћањем на радна места и нормалном друштвеном животу.²⁸

Међутим, „рат“ у среском Комитету се наставио несмањеном жестином, до потпуног пораза једне од страна. Исцрпивши све остале аргументе, Коча Јончић и њему блиски чланови Комитета су се намерили да

26 Исто, 134.

27 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од од 5. 7. 1954, Одлука о опомену Видана Ристића, 145.

28 Ристић је том приликом посебно истакао бивше ИБ-овце: Мирка Папакочу, који је тада био изабран за секретара реонске организације ССРН-а, Воју Благојевића, који је био активан у управи аеро клуба, затим Аца Петровића и Животу Јовановића, који су били враћени на своја радна места и Борку Поповић и Ђоку Бекјарева, који су били поново примљени у партијско чланство. Поменуо је и оне са чијим је тадашњим држањем и друштвеним ангажманом био задовољан: докторку Љубинку Панић, Рачић Драгића. Навео је и Драгослава Миду Лазаревића чије је држање окарактерисао као „неозбиљно“ али прихватљиво, јер „не делује“. Ристић је предложио, а Комитет се сложио да се сузбије појава величања Лазара Јовановића Ћифте, бившег директора позоришта и да се Аца Поповић „жигаше путем штампе“ и да му се онемогући запослење на било ком радном месту осим на месту физичког радника. ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 27. 8. 1954, 4–5.

по питању наводних грешака у планирању расходима буџета нападну и коначно поразе Животу Пирића и његове „присталице”. На седници СК-а од 4. септембра, без присуства Животе Пирића, који се тада налазио на службеном путовању, Коча Јончић је започео теме „нереалног привредног планирања” и неправилног распоређивања Фонда за самостално располагање, због чега је и директно био прозван Живота Пирић.²⁹ Ова тематика је поново седницу претворила у наизглед бескрајну расправу. Седница је добила форму истоветну претходним, на којима је било расправљано о службеницима УДБ-е у срезу. Пирић је на следећој седници опширно образлагао друштвени план. По његовим подацима из буџета за 1953. годину је претекло 67.000.000 динара средстава намењених за план друштвене изградње. На седници среског одбора је још тада било одлучено да се за потребе изградње градске инфраструктуре (канализације, водовода, изградњу и поправку улица и сл.) издвоји сума од 40.000.000 динара, а преостали износ је био намењен остаку Среза. Посебно је нагласио да се излазило у сусрет у погледу изградње основних школа по селима које су до тада обично сами мештани својим радом и средствима подизали. Изградња школа је помагана са по 5.000.000 динара, мада је сам Пирић признавао да је потпуна изградња школе тада износила око 20.000.000 динара. Пирић је као леп пример издвојио околности око изградње школе *Чибуковачки њарџизани*. Истакао је то да су Чибуковчани још од завршетка Другог светског рата прикупљали новац за подизање споменика борцима Друге чибуковачке чете, међутим, предомислили су се и уместо споменика подигли спомен школу. Према тада изнетим Пирићевим тврдњама, материјална средства за изградњу школе су била обезбеђена делом од продаје старе штале у власништву СРЗ у Чибуковцу грађевинском предузећу „Каблар”, у износу од 3 милиона динара. Остатак је обезбеђен од прикупљеног новца за изградњу спомен чесме у износу од 1,7 милиона динара. Нагласио је, да су и сами мештани масовно учествовали у радним акцијама израде и набавке грађевинског материјала, као и на самој изградњи.³⁰ Развила се потом жучна расправа која је поново поделила Срески комитет. Већина присутних, њих седморо, је тада гласало да одложи ребаланс буџета до увида посебне комисије, док је њих петоро тада било става да се изнесе ребаланс буџета. Међутим, тек тада се развила права расправа, чланови који су гласали за одлагање су се поделили на оне који су били за формирање независне стручне комисије сачињене од људи из Среза, док су други били става да се треба обратити Централном комитету са молбом да се пошаље комисија за утврђивање чињеница око буџета за 1953. годину. На крају су се сви сложили да се остане при старој одлуци и да се за три дана сазове нови састанак Среског

29 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 4. 9. 1954.

30 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 6. 9. 1954.

комитета са једном тачком дневног реда: „Држање чланова комитета и дискусија на задњој седници Среског одбора”.³¹

Поводом „прашине” коју је подигло иступање Пирића 9. септембра 1954. године, био је одржан заједнички састанак Среског и Градског комитета СК, који је био толико буран да је завршен у ситне сате наредног дана. Пирић је од стране Јончића био оптужен за „фракцијашење” и наклоност проказаним ставовима Милована Ђиласа. Међутим, на овој седници Пирић није био искључен из Комитета, за строги укор су гласали сви присутни, уздржаних није било, тада је, такође, било одлучено и да се ЦК СКС-у предложи да Пирић поднесе оставку на дужност председника СНО-а.³²

Наредна седница Среског комитета од 24. септембра је имала само једну тачку:

„Став ЦК СКС по задњој одлуци ЦК СКС среза Жичког.” Седници је присуствовао и Мићо Зорић, делегат ЦК СКС, који је том приликом пренео став Петра Стамболића, који се слагао са закључцима са претходне седнице Среског комитета и да Пирић не треба да остане председник СНО-а, да треба да да оставку на ту функцију. Већ је тада на седници од стране Зорића изнето да ће се у јавности тај поступак оправдавати чињеницом да је изабран за посланика, те физички не би могао да обавља две важне друштвене дужности. Пирић је на крају обећао да ће већ сутра поднети оставку уз предложено образложење, што је и учинио.³³

Након пораза „Пирићеве струје”, у фебруару 1955, у Среском комитету СКЈ су се десиле и кадровске промене. Тада је изабран нови комитет у који је ушао велики број нових чланова, који су заједно са старим члановима Николом Кочом Јончићем, Стеваном Сушом и Миланом Степановићем Матрозом, на челу са Радетом Борисављевићем наставили политику „победничке струје”.³⁴

Случај Пирић је формално био окончан, међутим, борба за потпуну дискредитацију Пирића није престала ни до краја 1955. године. Састанак Среског комитета одржаног крајем 1955. године, коме је присуствовао и секретар ЦК СКС-а Петар Стамболић, имао је један задатак; да потпуно доврши политички обрачун са Пирићем и њему блиским члановима комитета и да тај обрачун буде подржан од стране партијског врха. Раде Борисављевић, тадашњи секретар Среског комитета је говорио о неодговорном планирању и утрошку средстава, посебно наглашавајући наводни податак да је на Пирићево залагање за електрификацију села у срезу само током 1953. и 1954. године било издвојено 56 милиона динара.

31 Исто.

32 На тој седници су били кажњени још и: Добривоје Буњак, Стојан Стојановић укором и Драган Вучић опоменом – ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 9. 9. 1954, 54.

33 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 24, Записник са састанка СК СКС среза Жичког, од 24. 9. 1954, 1–2.

34 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 25, Записник са Осме конференције Савеза комуниста Среза Жичког, од 19–20. 2. 1955. 1, 29–31.

Борисављевић је карактерисао ове инвестиције као непривредне и непотребно обимне, истичући у позитивном смислу то што је у сврху електрификације села током целокупног периода од 1944. до 1953. године било издвојено свега 46 милиона динара. Борисављевић је још истакао и да Пирић не би остао толико дуго на челу СНО-а да није нашао упориште у Среском комитету, за кога је тврдио да је, до Пирићеве смене, био лошег кадровског састава, у коме су се сплетом околности нашли и: „бивши јерезовци, четници, шпекуланти и типични малограђани”. Истакао је и да је чак 12 бивших чланова Среског комитета „пошла за резолуцијом ИБ-а”.³⁵ Након, може се слободно рећи, организоване харанге и вербалног „топлог зеца” према Пирићу и његовим сарадницима, Петар Стамболић је подржао осуду Пирића и затворио седницу.³⁶

Тако је потпуно окончан први познати покушај истински самосталније иницијативе у окриљу Савеза комуниста у Жичком срезу. Примери у Среском комитету су потврдили констатацију Коче Јончића: „Некако смо после VI Конгреса сви схватили сувише широко демократизацију[...].”³⁷

Средином 1955. године наступиле су промене, територијалне и друштвено-политичке реорганизације, које су означиле крај једне значајне етапе у животу Градског и Среског комитета Савеза комуниста. Осим пораза Животе Пирића, његових идеја и залагања, управо те године дошло је и до реорганизације у партијској организацији на нивоу среза и града. Истовремено су биле и извршене и одговарајуће промене у организацијама и руководством ГК-а, а и граду је враћено старо име (*Службени иласник НРС*, бр. 56/1955; Симијановић 2018: 88). Значајна новина је била и та што су у будуће при Среским комитетима били формиран и организациони секретаријати као помоћно тело комитета, односно секретаријата. Задатак организационих секретаријата је било праћење спровођења линије и одлука конгреса и осталих партијских форума. Такође, важни задаци ових секретаријата субили и праћење унутрашњег развоја организације, као и бављење кадровским питањима.³⁸ Организациони секретаријати, су дакле, имали улогу да на време уоче и предупреду евентуална одступања од „линије“, неспоразуме и сукобе.

ИЗВОРИ

Архив Србије, Фонд Централни комитет Савеза комуниста Србије
Историјски архив Краљево, Фонд Срески комитет Савеза комуниста Србије
Историјски архив Краљево, Фонд Општински комитет Савеза комуниста Србије

35 ИАК, СК СКС Краљево, кут. 25, Записник са састанка Среског комитета СКС среза Краљево од 11. 10. 1955, 3–4.

36 Исто, 19.

37 ИАК, СК СКС, кут. 24, састанак СК од 1. 7. 1954.

38 АС, Фонд ЦК СКС, Директивна писма и депеше, кут. 5, Директива ЦК СКЈ упућена СК СКС потписана од Александра Ранковића од 24. 6. 1955.

ОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

Службени гласник НРС, бр. 56/1955.

Šesti kongres 1952: Šesti kongres Komunističke partije Jugoslavije (Saveza komunista Jugoslavije), 2–7. novembra 1952, Beograd, 1952.

ЛИТЕРАТУРА

Виријевић, Трифуновић 2019: Владан Виријевић, Немања Трифуновић, „Одјек и последице резолуције Информбироа у Краљеву и околини“, *Зборник радова Филозофској факултету у Косовској Митровици*, год. 48, бр. 1 (2018), стр. 141–162.

Petranović 1995: Branko Petranović, *Zapisnici sa sednica Politbiroa Centralnog komiteta KPJ, (11. jun 1945–7. jul 1948)*, Beograd.

Петровић 1989: Јелена Петровић, *Живои у Ранковићеву, документи и сведочења*, Краљево.

Симијановић 2018: Јован Симијановић, Друштвена историја Краљева-Ранковићева: 1944–1955, Лепосавић.

Jovan D. SIMIJANOVIĆ

Mirjana M. SIMIĆ

SUICIDE ATTEMPT DURING CONFERENCE MEETING
IN REGIONAL DEPARTMENT OF COMMUNIST PARTY OF SERBIA
IN KRALJEVO IN THE YEAR OF 1954.

(Conflicts in the Regional Department of Communist Party of Serbia
in Žiča District 1948-1955).

Summary

During the one of a series of dramatic conferences of the District Committee of the League of Communist of Serbia in Kraljevo which was held on the July 1st 1954, there was an unusual event. Selimir Obradović Burzo, the member of District Committee and member of UDBA at that time, during the conference and after calls on the account of his morale and work pulled the trigger with the intention (as being stated in the minute: to „commit a suicide“). Obradović was prevented, and the epilogue of the clash and his act brought about many consequences to many members of the District Committee. Obradović's attempt deepened additionally clashes and endangered inter-personal relationships within party's organization in Kraljevo. A clash with Života Pirić followed, a head of the District of that time and with people that supported its point of view on the need of democratization within the party and society itself. Života Pirić and his followers were beaten in the internal party's struggles, and they were deprived of political impact. This paper brings the knowledge on these conflicts which preceded

to these events including the epilogue. Based on the mentioned event, previous conflicts, problems and utmost consequences, organization and mechanism of Communist party functioning was seen from unusual and immediate angle at local level. The paper also brings the knowledge and some information on the activity of UDBA at district level. The paper was based on the unpublished historical sources and the most on the minutes from the conference of the District Committee in Kraljevo. Besides, with the aim of true image completion we tried to use published sources including relevant literature.

Keywords: Kraljevo, Rankovićevo, Regional Department of Communist Party of Serbia in Kraljevo, UDBA, suicide attempt.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

179.7(082)
343.61(082)
821.163.41.09(082)

УБИСТВО и самоубиство у научном и уметничком стваралаштву : тематски зборник научних радова од међународног значаја / [уредили и приредили Ивана Женарју Рајовић ... [и др.]]. - Приштина [тј.] Лепосавић : Институт за српску културу, 2024 (Пирот : Pi-press). - 492 стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 150. - Стр. 11-16: Предговор / Уредници = Foreword / Editors. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-89025-53-8

а) Самоубиство -- Зборници б) Убиство -- Зборници
в) Књижевност -- Мотиви -- Самоубиство -- Зборници
г) Књижевност -- Мотиви -- Убиство
COBISS.SR-ID 147531273